

Big brother is watching

Tijdens deze les gaan de leerlingen leren hoe overheden en geheime diensten in het verleden de privacy van burgers schenden om hen te controleren. Ook leren ze op welke manier dit in sommige landen nog steeds gebeurt en wat de verschillen en overeenkomsten zijn met grote (tech)bedrijven. Totale duur: 1 lesuur.

LESOPBOUW

- Introductie: Wat weet de overheid van jou?
- Verdieping: Hoe werd er in het verleden geprobeerd de macht van de overheid op het persoonlijke leven van burgers te vergroten?
- Doen: Maken van een infographic over dictaturen (in de geschiedenis) versus grote (tech)bedrijven van nu.

VOORBEREIDING & BENODIGDHEDEN

Van tevoren kun je een aantal dingen doen:

- Lees de handleiding
- Digibord met internetverbinding: klik door de slides voor op het digibord
- Bekijken van de lesbrief over de infographics.

DIFFERENTIATIE

De leerlingen hebben een infographic gemaakt over de overeenkomsten en verschillen in de machtspositie van grote bedrijven en overheden. Bedrijven verzamelen gegevens van consumenten, via onder andere social media, en kunnen daardoor gerichte reclames sturen. Laat de leerlingen filosoferen over de volgende stellingen:

- Wat als politieke partijen gebruik maken van persoonlijke gegevens (zoals bedrijven dat nu doen) en gerichte politieke reclames gaat sturen naar burgers?
- -Wat als er social media was geweest tijdens de Koude Oorlog?

SERIE 'VEILIGHEID EN PRIVACY IN DE DIGITALE WERELD'

Deze les is een onderdeel van de serie Digi-Doeners die horen bij de bouwsteen 'Veiligheid en Privacy in de digitale wereld' van curriculum.nu. Deze zes lessen gaan over allerlei aspecten waar jongeren in hun digitale leven mee te maken krijgen. Er zit geen vaste volgorde in de lessen. Je kunt de lessen los inzetten bij de verschillende vakken. Of spreek af dat bepaalde vakken (bijvoorbeeld de talen) in een bepaalde week deze lessen geven zodat er meer verdieping ontstaat. Je kunt van dit thema ook een vakoverstijgend project maken waarin leerlingen zich gedurende een bepaalde periode verdiepen in online privacy en veiligheid.

VERBINDING MET BEROEPEN & ARBEIDSMARKT

Elk internetbedrijf heeft een afdeling die zich bezighoudt met privacy. Juristen kijken wat er mogelijk is binnen de wet wat betreft het verzamelen en verkopen van data van gebruikers. Al deze bedrijven hebben ook programmeurs nodig die algoritmes kunnen ontwerpen die informatie verzamelen en sorteren. Analisten bekijken hoe deze informatie kan worden gebruikt om gericht advertenties te sturen. Maar ook andere bedrijven houden zich steeds meer bezig met privacy, omdat de AVG (de Algemene Verordening Gegevensbescherming) bedrijven verplicht om zorgvuldig met data van hun klanten om te gaan.

ETHIEK EN TECHNOLOGIE

Overheden mogen op grote schaal data van burgers verzamelen om bepaalde veiligheidsrisico's, zoals terrorisme, goed te kunnen inschatten. Ook gegevens van onschuldige burgers worden verzameld en gecontroleerd. Is de privacy van deze groep minder belangrijk dan het vinden van een mogelijk gevaarlijk individu?

DOEL VAN DE LES

Domein curriculum 2021	Leerdoelen digitale vaardigheden	Kerdoelendoelen	21st century skills
Veiligheid en privacy De leerling leert dat gebruikers van digitale technologie sporen achterlaten. Hoe kan een gebruiker invloed uitoefenen op het gebruik daarvan?	Mediawijsheid De leerling kan de gangbare verborgen mechanismen om persoonsgegevens te achterhalen en/of te misbruiken benoemen en herkennen.	Geschiedenis De leerling beschrijft kenmerken van het totalitarisme in de Sovjet-Unie en Duitsland.	1 Kritisch denken
	Informatievaardigheden De leerling weet wat huidige wetten en beleid m.b.t. veiligheid en privacy over het gebruik van informatie zijn.		

INTRODUCTIE

Openingslide

Slide 1, Klassikaal

Ga met de leerlingen in gesprek over de vraag: Wat weet de overheid over jou? Schrijf de antwoorden eventueel in een mindmap op het bord. Voorbeelden van antwoorden zijn: geboortedatum, familie, opleiding, school en adres. Vervolg het gesprek met de vragen: Wat moet een overheid over jou weten? Wat hoeft de overheid niet te weten over jou? Of over je familie?

 In sommige landen verzamelen overheden informatie over hun burgers. In Nederland worden bijvoorbeeld de internetgegevens van mensen verzameld om te kijken of er terroristen tussen zitten. Wat levert ons dat op als het gaat om veiligheid? Wat is het voordeel ervan? Maar wat zijn de nadelen? Wat 'kost' het ons aan privacy? Wordt ons land er werkelijk veiliger door? Of is de prijs van deze veiligheid te hoog? Bespreek dit met de leerlingen. De voorbeelden hierna maken duidelijk hoe extreem overheden nu en in de geschiedenis kunnen omgaan met de privacy van hun burgers.

Slide 2, Klassikaal

De Britse schrijver George Orwell bracht in 1949 een boek uit waarin hij een somber beeld schetste van hoe de wereld er 35 jaar later uit zou zien. Het boek was een waarschuwing voor totalitaire maatschappijen zonder vrijheid voor de burgers. Mensen zouden volledig gecontroleerd worden, ook in hun eigen huis; 'Big Brother is watching you'. Al tientallen jaren eerder schreef hij beroemde werken waarin hij onder andere het communistische Stalinisme bekritiseerde. Vraag de leerlingen: In hoeverre is dit verhaal werkelijkheid geworden? (Het is deels werkelijkheid geworden. Technologie heeft ervoor gezorgd dat mensen in hun eigen huis bespied kunnen worden. Bijvoorbeeld door slimme speakers als Google-assistent of Siri. Gesprekken die je voert met deze slimme speakers worden beluisterd door bijvoorbeeld medewerkers van Google.)

Slide 3, Klassikaal

Er zijn nog steeds landen waar de overheid zo veel mogelijk over de burgers wil weten en alles wat ze doen controleert. Een voorbeeld daarvan is Iran, waar de geestelijke ayatollah Khomeini de baas is. Het land wordt geregeerd volgens de Islamitische wetgeving, de Sharia. Een speciale politie-eenheid controleert de Iraniërs of ze zich wel aan de strenge Islamitische wetten houden. Ook controleert de staat wat de Iraniërs in hun privéleven doen en denken. Het social media gebruik van burgers wordt daarom goed in de gaten gehouden. Er wordt bijvoorbeeld gekeken of de inhoud niet ingaat tegen de morele normen van de staat. Zo werd een groep vrouwen opgepakt omdat zij een clip hadden gemaakt bij het nummer 'Happy' van Pharrel Williams. Volgens de overheid was deze clip te losbandig. Facebook en YouTube zijn inmiddels verboden in Iran.

Slide 4, Klassikaal

De Chinese communistische regering houdt ook streng in de gaten wat burgers in hun privéleven doen. De Chinese regering wil zelfs een sociaal kredietsysteem invoeren. Dit betekent dat de Chinese burgers een score krijgen op basis van hun gedrag. Loop je bijvoorbeeld door een rood stoplicht, dan krijg je minpunten. Deze scores bepalen dan vervolgens je rechten binnen de samenleving. Met een slechte score kun je op een zwarte lijst terecht komen en bijvoorbeeld het recht verliezen op een goede baan of een huis.

De overheid controleert ook het social media gebruik van de Chinezen. Facebook, Instagram en Google zijn er geblokkeerd, in plaats daarvan zijn er Chinese apps als WeChat en Weibo (vervangers van WhatsApp en Twitter). Maar het gebruik van deze apps wordt streng gecontroleerd, waardoor je niet zomaar je mening kunt geven. Critiek hebben op de overheid is strafbaar, je kunt ervoor opgepakt worden.

Slide 5, Klassikaal

Bekijk klassikaal de video over het Chinese sociale kredietsysteem. Vraag de leerlingen: Wat vinden jullie ervan als de overheid in de gaten houdt hoe je je gedraagt op straat? Met wie je date? Hoeveel tijd je besteed aan gamen?

Slide 6, Klassikaal

Tijdens de periode van de Koude Oorlog (1947-1991) was de wereld grofweg verdeeld in twee machtsblokken. De kapitalisten (de Verenigde Staten en de landen onder haar invloed) en de communisten (de Sovjet-Unie en de satellietstaten). Met name in de communistische Sovjet-Unie en de satellietstaten werden de burgers op alle gebieden in de gaten gehouden door de staat. Alles wat ook maar iets te maken had met het kapitalistische westen moest uitgebannen worden. Er bestond nog niet veel technologie, hoe kon de staat de burgers controleren? Praat erover met de leerlingen. (Telefoons afluisteren was wel mogelijk, maar vooral een groot netwerk aan verklikkers hielp om mensen in de gaten te houden. Ook scholen speelden een rol, een leraar die ook voor de staat werkte kon een kind uithoren over wat er thuis aan de eettafel besproken werd).

Slide 7, Klassikaal

Tijdens de Koude Oorlog had de Sovjet-Unie een geheime dienst: De KGB (of wel het comité voor staatsveiligheid). De geheime dienst had de taak om alles en iedereen te controleren op anticommunistische of democratische elementen en deze de kop in te drukken. Mensen die het niet eens waren met het communisme werd de mond gesnoerd, werden gevangengezet, of zelfs vermoord. De KGB kon elk moment je huis binnenvallen, je af luisteren en een 'onderzoek' starten op zoek naar anticommunistische elementen. Het schenden van de privacy de burgers was ondergeschikt aan het vinden van zogenoemde vijanden van de staat.

Slide 8, Klassikaal

De DDR, Oost-Duitsland tijdens de Koude Oorlog, was communistisch. De veiligheids- en inlichtingendienst van de DDR, afgekort de Stasi, had veel macht. De Stasi had een grote impact op het dagelijks leven in de DDR. Burgers konden altijd en overal gecontroleerd worden op hun gedrag en ideeën. De Stasi kon iedereen die verdacht werd van anticommunistische, Westerse, democratische ideeën laten verdwijnen. Huizen werden (in het geheim) onderzocht, af luisterapparaten werden geplaatst en je wist niet wie je kon vertrouwen. Je wist nooit of iemand voor de Stasi werkte, zelfs familieleden verraden elkaar. De overheid had volledige controle op het privéleven van de burgers.

DOEN**Slide 9, Groepswerk, Klassikaal**

Laat de leerlingen deze opdracht in groepen uitvoeren. Tot nu toe hebben we vooral gesproken over de rol van overheden op het terrein van veiligheid en privacy, nu gaan we kijken naar de rol van (tech) bedrijven. De leerlingen gaan een infographic maken over de macht die grote (tech)bedrijven hebben. In de infographic zetten de leerlingen de overeenkomsten en verschillen van de machtspositie tussen grote bedrijven van nu en de overheden van toen uiteen. Zijn grote bedrijven gevaarlijker dan overheden? En wat is het verschil tussen Europa en bijvoorbeeld China? In Europa hebben we de AVG (regels over de verwerking van persoonsgegevens door particuliere bedrijven en overheidsinstanties), hierover zijn afspraken gemaakt. Maar China heeft dat niet. Bespreek en deel de gemaakte infographics met de klas.

AFRONDING**Slide 10, klassikaal**

We hebben geleerd leren hoe en waarom overheden en geheime diensten in het verleden de burgers controleerden en waarom dit soms ook een dilemma is. Ook hebben we geleerd op welke manier dit in sommige landen nog steeds gebeurt. Daarna hebben we gekeken naar de macht die grote bedrijven op dit moment hebben. Bespreek met de leerlingen de afsluitende vraag: Wat kun jij doen om jouw gegevens en je privacy beter te beschermen? Zou goed zijn als je dit koppelde aan aantal tips.

